

Sociálne zabezpečenie seniorov

PhDr. Katarína Bod'ová

V Martine, 03.november 2009

Úvod

Sociálna pomoc a starostlivosť v Slovenskom štáte prešla od januára 2009 mnohými legislatívnymi zmenami. Všeobecne možno konštatovať, že sociálna politika štátu odzrkadľuje vyspelosť danej krajiny.

Schopnosť spoločnosti postarať sa o tých, ktorí nedokážu sami zdolať nepriaznivé životné situácie, či periódy života sa odvíja nie len od ekonomiky štátu, ale aj od sociálneho zdravia celej spoločnosti v ňom.

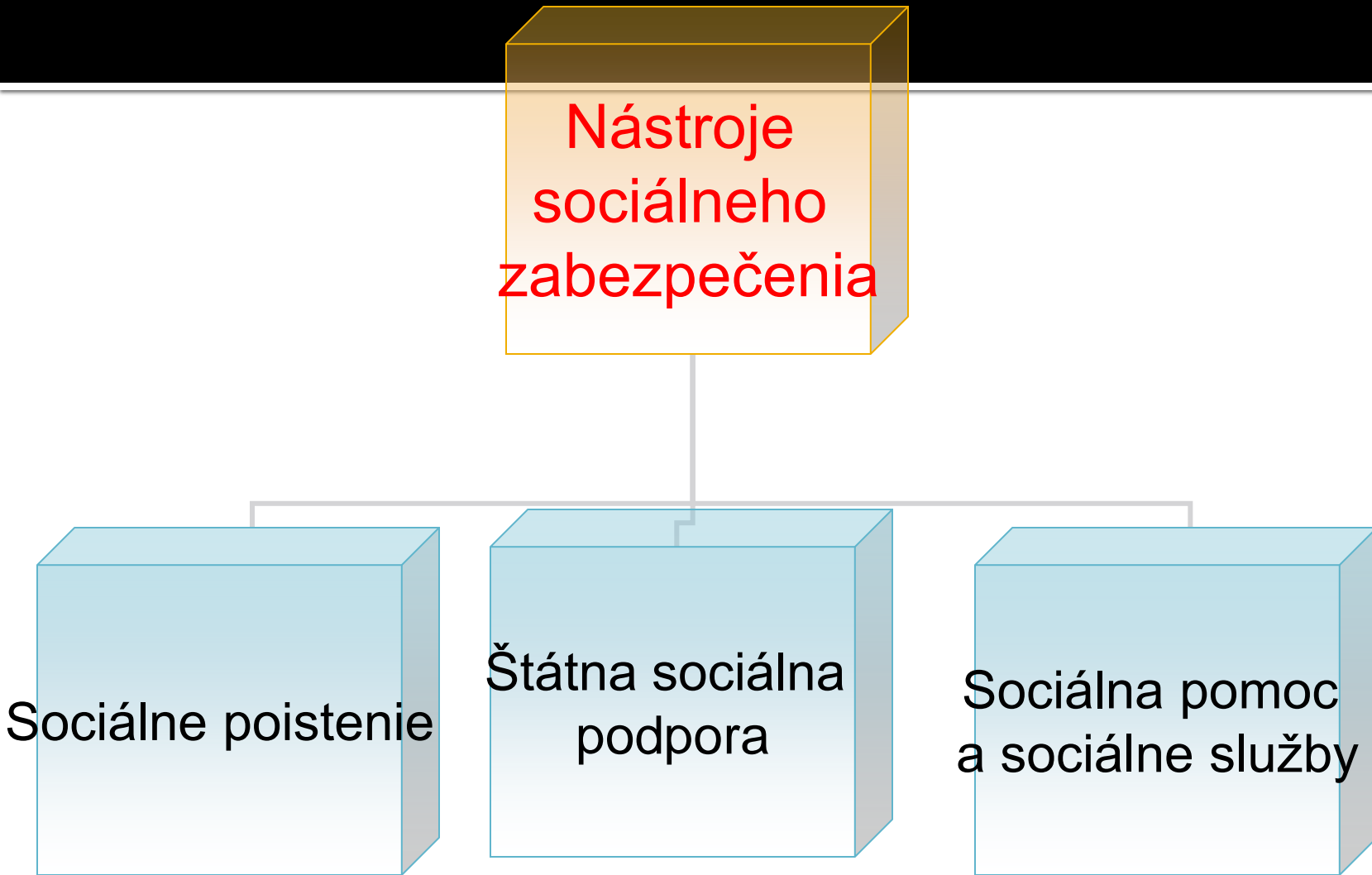
Témy prednášky

- Definícia pojmov
- Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie na Slovensku
- Dôchodok a dôchodkový vek
- Staroba ako sociálna udalosť
- Zmeny v legislatíve v sociálnej oblasti od januára 2009
- Záver

Definícia pojmov

- **Sociálne zabezpečenie** - je v širšom zmysle súbor inštitúcií, zariadení a činností na predchádzanie, zmierňovanie a odstraňovanie ťaživých sociálnych situácií občanov, ktorí v dôsledku sociálnej situácie uznanej štátom takú pomoc potrebujú. Zarad'uje sa medzi jedno zo sociálnych práv vo vyspelých štátoch.

Definícia pojmov

Definícia pojmov

- **Sociálna pomoc** – súbor činností, ktoré občanovi pomáhajú zabezpečiť základné životné podmienky, nadobudnúť sociálnu stabilitu a obnoviť sociálnu nezávislosť a suverenitu.
- **Sociálna práca** - odborná disciplína, ktorá špeciálnymi pracovnými metódami zaisťuje sociálnu starostlivosť o človeka na profesionálnom základe.

Definícia pojmov

Dávky štátnej sociálnej podpory:

Prídavok na dieťa

Rodičovský príspevok

Príspevok pri narodení dieťaťa

Príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa

Príspevok rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá

Príspevok na pohreb

Príplatok k prídavku na dieťa

Príspevok na starostlivosť o dieťa

Definícia pojmov

Dávka v hmotnej núdzi, príspevky k dávke a dotácie v zmysle výnosu MPSVR SR

Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

Náhradné výživné

Dávky poistenia v nezamestnanosti

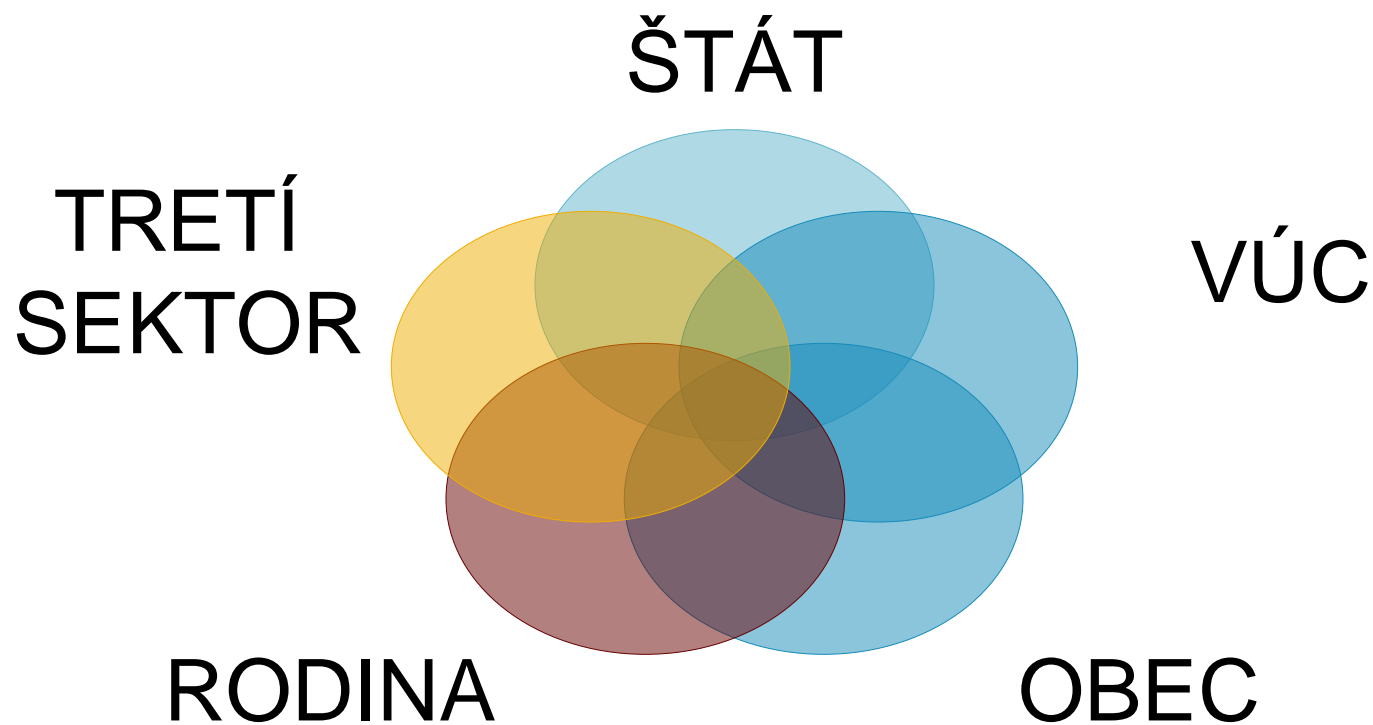
Definícia pojmov

- **Zdravie** – hodnota človeka, pre zdravých je často samozrejmosťou. Zdravie môžeme rozdeliť fyzické a psychické, kombináciou oboch vytvárame pojem „sociálne zdravie“. Za zdravie sa nepovažuje len absencia choroby, ale existencia sociálneho zdravia.
 - Anatomické zmeny
 - Psycho - sociálne zmeny
 - Ekonomické zmeny

Definícia pojmov

- **Životné minimum** (ďalej len „ŽM“) v zmysle opatrenia MPSVaR o úprave súm ŽM č.252/2009 z 23. júna 2009 je: 185,19 EUR/5579,03 SKK mesačne pre plnoletú fyzickú osobu
- Sumy životného minima sa upravujú vždy k 1.júlu bežného kalendárneho roka
- Na životnú úroveň má vplyv najmä ekonomický aspekt ale aj štýl a spôsob života. Životnú úroveň tak má spoločenský rozmer.

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

- **Medzinárodné organizácie** – združenia národných subjektov, medzi ktoré patrí najmä:
 - OSN a jej špecializované organizácie: WHO, MOP,.....
 - Komisia OSN pre ľudské práva
 - Súdny dvor v Haagu
 - Medzinárodná asociácia sociálneho zabezpečenia – semináre, výmena informácií, pomoc, spolupráca, výskum,.....

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

■ Štát

- vystupuje najmä v pozícii zákonodarcu
- tvorí sociálnu politiku štátu,
- vytvára a koordinuje kompetencie v oblasti sociálneho zabezpečenia medzi jednotlivými právnymi subjektmi
- zadáva priority a vytvára systémové riešenia sociálnych situácií

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

- **Štát**
 - Zaručuje občanom ľudské práva deklarované ústavou
 - Vytvára podmienky pre sociálnu stabilitu a reguluje sociálnu klímu tlmením sociálneho napätia a stabilizovaním sociálnych pomerov

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

- **Miestna samospráva**
 - samostatný subjekt práva, mesto ako právnická osoba poskytuje starostlivosť najmä pre občanov obce/mesta
 - Ja najmenšia samosprávna jednotka štátu
 - Významný subjekt sociálnej politiky
 - Disponuje vlastným majetkom
 - Vykonáva originálne ako aj prenesené kompetencie

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

- **Miestna samospráva**
 - Obec/mesto poskytuje starostlivosť pre občanov na základe kompetencií ustanovených v tejto oblasti platných zákonov alebo upravených vo všeobecne záväzných nariadeniach obce/mesta
 - Zákon č.396/1990 Zb. o obecnom zriadení v z.n.p
 - Zákon č.416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v z.n.p

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

- **Tretí sektor (neštátne organizácie)** dopĺňa štátnu starostlivosť a starostlivosť na úrovni miestnej samosprávy
 - poskytovanie sociálnych služieb v zmysle zákona o sociálnych službách – **neverejní poskytovatelia sociálnych služieb**
 - organizovanie benefičných a charitatívnych akcií, verejných zbierok a pod.
 - možnosť získania dotácií a grantov z viacerých zdrojov
 - Patria sem rôzne združenia, hnutia, spolky, nadácie, cirkvi

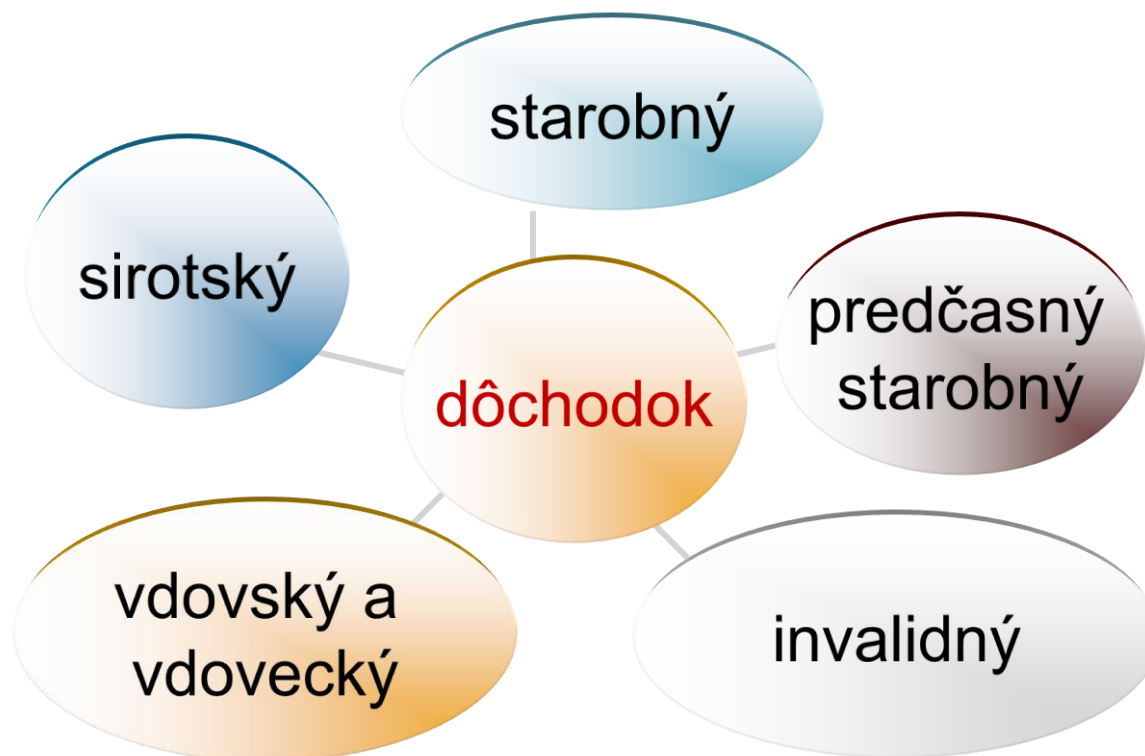
Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie

- **Rodina** – nie je v pravom slova zmysle subjektom, ale ako základná bunka spoločnosti má svoje práva, ale aj povinnosti. Rodinná solidarita a participácia je jednou zo základných charakteristík jej funkčnosti. (Např. historicky podmienená morálna povinnosť doopatrovania rodičov by mala byť samozrejmosťou aj v dnešnej dobe.)

Dôchodok a dôchodkový vek

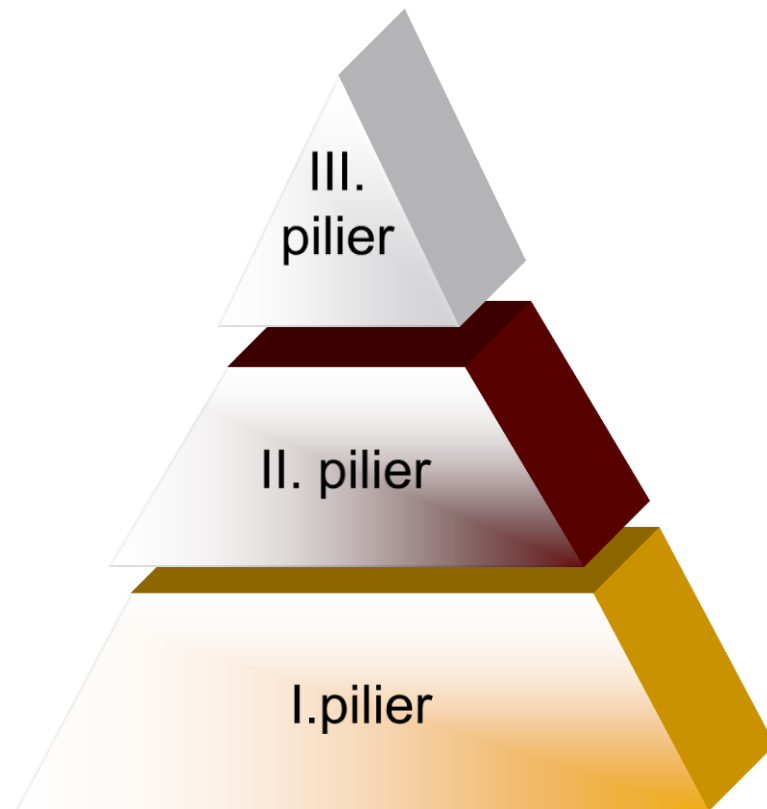
- Odchod do **dôchodku** je dôležitým medzníkom v živote človeka. Vo všeobecnosti je dôchodkový vek 62 rokov veku.
- Riešenie dôchodku ako sociálnej udalosti je v kompetencii štátu a upravuje ho zákon č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v z.n.p.
- Sociálny systém na Slovensku pozná niekoľko **typov dôchodkov**:

Dôchodok a dôchodkový vek

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Dôchodkový systém na Slovensku:**
- **I. pilier** – dôchodkové poistenie, spravovaný a garantovaný štátom
- **II. pilier** – dôchodkové sporenie, možnosť výberu dôchodcovej správcovskej spoločnosti
- **III. pilier** – doplnkové dôchodkové sporenie, dobrovoľné

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Sociálne poistenie** – inštitucionálny systém, ktorým sa občan sám, svojou činnosťou, alebo niekto iný občana povinne zaistuje pre prípad poistnej udalosti. Spravujú ho inštitúcie verejnoprávnej povahy- SOCIÁLNA POISŤOVŇA a sociálne penzijné fondy v prípade doplnkového poistenia. Medzi typy sociálneho poistenia patrí aj **dôchodkové poistenie**.

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Predčasný starobný dôchodok** – dôchodková dávka určená občanovi, ktorý sa rozhodne odísť do dôchodku predčasne, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 10 rokov a suma predčasného starobného dôchodku ku dňu, od ktorého požiadal o jeho priznanie je vyššia ako 1,2 nás. sumy ŽM pre jednu plnoletú fyzickú osobu podľa osobitného predpisu

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Starobný dôchodok** – najčastejšie priznávaná dôchodková dávka, na ktorú má poistenec nárok, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov dovŕšil dôchodkový vek, ktorý je vo všeobecnosti 62 rokov veku poistenca
- **Demografický vývoj** – starnutie populácie sa stáva celospoločenským problémom nie len na Slovensku ale aj v celej EÚ
- **Mobilita** - sťahovanie za prácou, migrácia mladých ľudí do zahraničia (odliv pracovnej sily, odvodov do štátu,)
- Proces **demografického starnutia** potvrdzujú zmeny vekovej štruktúry obyvateľstva

Staroba ako sociálna udalosť

- **Zamestnávanie seniorov**, resp. ľudí nad 45 rokov veku a ich uplatnenie na trhu práce je v podmienkach SR sociálnym problémom. Na jednej strane sa zvyšuje dôchodkový vek a na strane druhej títo ľudia z dôvodu vyššieho veku prichádzajú o prácu.
- **Pracovný potenciál seniorov**, ako aj aplikácia tzv. „**správneho vekového manažmentu**“, t.j. spravodlivého zaobchádzania s pracovníkmi rôzneho veku by mal byť súčasťou riadenia organizácie, podniku, a pod.

Staroba ako sociálna udalosť

- **Faktory znevýhodnenia nezamestnaných osôb starších ako 50 rokov:** skrytá diskriminácia vo vzťahu k veku, nízka atraktivita pre zamestnávateľa, nižšia adaptabilita a flexibilita, nevyhovujúca kvalifikácia, neznalosť cudzích jazykov
- **Opatrenia pre odstránenie, resp. zmiernenie** týchto javov je prioritou štátu: novela zákona č.5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti, dopytové projekty zamerané na staršiu populáciu, zvyšovanie právneho vedomia, zlepšenie komunikácie so zamestnávateľmi

Staroba ako sociálna udalosť

- **Celoživotné vzdelávanie** – vzdelávanie v seniorskom veku môže mať niekoľko inštitucionalizovaných foriem v rámci rôznych typov vzdelávacích programov a projektov:
 - Univerzity tretieho veku
 - Akadémie tretieho veku
 - Cyklické prednášky o odborné stretnutia v rámci klubov dôchodcov, Jednoty dôchodcov Slovenska, seniorských centier a pod.

Staroba ako sociálna udalosť

- **Nepriaznivá sociálna situácia** – ohrozenie fyzickej osoby sociálnym vylúčením alebo obmedzenie schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy
 - a. z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb,
 - b. pre svoje životné návyky alebo pre spôsob života,
 - c. pre ťažké zdravotné postihnutie alebo nepriaznivý zdravotný stav,
 - d. z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku (starobný dôchodok),
 - e. pre výkon opatrovania fyzickej osoby (ďalej len „FO“) s ťažkým zdravotným postihnutím (ďalej len „ŤZP“),
 - f. pre ohrozenie správaním iných FO alebo
 - g. z dôvodu, že sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi.

Staroba ako sociálna udalosť

- **Zabezpečenie nevyhnutných podmienok** – v prípade ohrozenia života alebo zdravia fyzickej osoby a rodiny, ktoré vyžaduje bezodkladné riešenie sociálnou službou
- **Sociálna služba** – vykonáva sa najmä prostredníctvom sociálnej práce, postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji poskytovania sociálnych služieb

Staroba ako sociálna udalosť

- **Nepriaznivý zdravotný stav** – je invalidita podľa osobitného predpisu (zákon o sociálnom poistení), ťažké zdravotné postihnutie podľa osobitného predpisu (zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu soc. dôsledkov ŤZP), choroba, porucha zdravia alebo zdravotné postihnutie uznané príslušným ošetrojúcim lekárom

Staroba ako sociálna udalosť

- **invalidita** – je v dôsledku dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu (viac ako 1 rok) pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40% v porovnaní so zdravou fyzickou osobou.
- **miera invalidity** - od 40 % do 70%
- nad 70%
- **invalidný dôchodok** je samostatná dáka dôchodkového zabezpečenia hmotne zabezpečujúca občana, ktorý je invalidným

Zmeny v legislatíve v sociálnej oblasti od januára 2009

- Sociálne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia – zákon č.447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu soc. dôsledkov ŤZP v z.n.p. (ďalej len „zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu“)
- Sociálne služby – zákon č.448/2008 Z.z. o sociálnych službách v z.n.p. (ďalej len „zákon o sociálnych službách“)

Pozn.: tieto dva zákony boli do konca roku 2008 riešené spoločne zákonom č.195/1995 Z.z. o sociálnej pomoci

Zákon o sociálnych službách

- Úprava právnych vzťahov pri poskytovaní sociálnych služieb, financovanie sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb – upravuje kompetencie **obcí a vyšších územných celkov** v SR
- **Sociálna služba** je odborná činnosť, obslužná činnosť alebo ďalšia činnosť alebo súbor týchto činností
- Podporuje vytváranie **partnerstiev** - § 4
- Pojem: **neverejný poskytovateľ sociálnych služieb**

Zákon o sociálnych službách

Druhy sociálnej služby:

- **Sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb v zariadeniach:**
 - Nocľaháreň - §25
 - Útulok - § 26
 - Domov na pol ceste - §27
 - Nízkoprahové denné centrum - §28
 - Zariadenie núdzového bývania - §29

Zákon o sociálnych službách

Druhy sociálnej služby:

- **Sociálne služby na podporu rodiny s deťmi:**
- Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa a podpora zosúladovania rodinného a pracovného života - §31
- Zariadenie dočasnej starostlivosti o deti - §32
- Nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu - §33

Zákon o sociálnych službách

Druhy sociálnej služby:

- Sociálne služby na riešenie nepriaznivej soc.sit. z dôvodu ŤZP, nepriaznivého zdrav.stavu alebo dovŕšenie dôch. veku:
- Sociálne služby v zariadeniach pre FO odkázané na pomoc inej FO alebo FO v dôch. veku – od §34 do §40
- Opatrovateľská služba - § 41
- Prepravná služba - § 42
- Sprievodcovská a predčitateľská služba - § 43
- Tlmočnícka služba - § 44
- Sprostredkovanie tlmočníckej služby - § 45
- Sprostredkovanie osobnej asistencie - § 46
- Požičiavanie pomôcok - § 47

Zákon o sociálnych službách

Druhy sociálnej služby:

- Sociálne služby v zariadeniach pre FO odkázané na pomoc inej FO alebo FO v dôch. veku – od §34 do §40:
 - Zariadenie podporovaného bývania - § 34
 - Zariadenie pre seniorov - §35
 - Zariadenie opatrovateľskej služby - § 36
 - Rehabilitačné stredisko - § 37
 - Domov sociálnych služieb - § 38
 - Špecializované zariadenie - § 39
 - Denný stacionár - § 40

Zákon o sociálnych službách

Druhy sociálnej služby:

- **Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií:**
- Monitorovanie a signalizácia potreby pomoci - §52
- Krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií - § 53

Zákon o sociálnych službách

Druhy sociálnej služby:

- **Podporné služby:**
- Odľahčovacia služba - §54
- Pomoc pri zabezpečovaní opatrovníckych práv a povinností - § 55
- Denné centrum - § 56
- Integračné centrum - § 57
- Jedáleň - § 58
- Práčovňa - § 59
- Stredisko osobnej hygieny - § 60

Zákon o sociálnych službách

Formy sociálnej služby:

- **Ambulantná** – v mieste poskytovania sociálnej služby
- **Terénna** – v prirodzenom prostredí
- **Pobytová** - ubytovanie
- **Iná** – telekomunikačné technológie

Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu

- Kompenzácia sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia je zmiernenie alebo prekonanie sociálneho dôsledku ťažkého zdravotného postihnutia poskytovaním peňažných príspevkov na kompenzáciu podľa zákona o peňažných príspevkov na kompenzáciu alebo podľa zákona o sociálnych službách

Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu

- Sociálny dôsledok ťažkého zdravotného postihnutia je znevýhodnenie, ktoré má fyzická osoba z dôvodu jej ŤZP s porovnaní s fyzickou osobou bez ŤZP, rovnakého veku, pohlavia a za rovnakých podmienok a ktoré nie je schopná z dôvodu ŤZP prekonať sama
- Ťažké zdravotné postihnutie je zdravotné postihnutie s mierou funkčnej poruchy najmenej 50 %

Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu

- **Funkčná porucha** je nedostatok telesných, zmyslových, alebo duševných schopností fyzickej osoby, ktorý z hľadiska predpokladaného vývoja zdravotného postihnutia bude trvať dlhšie ako 12 mesiacov.
- **Oblasti kompenzácie**
 - a) Mobilita a orientácia
 - b) Komunikácia
 - c) Zvýšené výdavky
 - d) Sebaobsluha

Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu

- **Preukaz občana s ŤZP alebo ŤZP/S** - § 16 -právoplatné rozhodnutie o preukaze alebo o peňažnom príspevku na kompenzáciu
- **Parkovací preukaz** - § 17 – odkázanosť na individuálnu prepravu osobným motorovým vozidlom (mobilita, orientácia) – právoplatné rozhodnutie o parkovacom preukaze

Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu

Peňažné príspevky na kompenzáciu

- Osobná asistencia - § § 20 - 23
- Kúpa pomôcky - § § 24 - 31
- Výcvik používania pomôcky- § § 24 - 31
- Úprava pomôcky- § § 24 - 31
- Oprava pomôcky - § 32
- Kúpa zdvíhacieho zariadenia - § 33
- Kúpa osobného motorového vozidla - § 34
- Úprava osobného motorového vozidla - § 35
- Preprava - § 36
- Úprava bytu - § 37
- Úprava rodinného domu - § 37
- Úprava garáže - § 37
- Kompenzácia zvýšených výdavkov - § 38
- Opatrovanie - § § 39 - 40

Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu

Peňažné
príspevky na
kompenzáciu
zvýšených
výdavkov

- na diétne stravovanie
- súvisiace s:
 - *s hygienou alebo opotrebovaním šatstva, bielizne obuvi a bytového zariadenia ,*
 - *so zabezpečením prevádzky osobného motorového vozidla,*
 - *so starostlivosťou o psa so špeciálnym výcvikom*

Zákon o peňažných príspevkoch na kompenzáciu

Peňažný príspevok na opatrovanie

- Manžel, manželka, rodič alebo FO na základe rozhodnutia súdu (náhradná rod. star., opatrovník), dieťa, starý rodič, vnuk/ka, súrodenec, nevesta, zať, svokor/ra, švagor/iná, neter, synovec
- FO, ktorá opatruje FO odkázanú na opatrovanie a je splnená podmienka spoločného bývania (trvalý alebo prechodný pobyt)

Záver

- Zhrnutie základných bodov
- Otázky a odpovede
- Zdroje informácií: zbierka zákonov, odborná literatúra, internet

- **Vizitka:**

PhDr. Katarína Bod'ová

Mestský úrad v Martine

Vedúca odboru spoločenských služieb

+42143 4204 550

+421918 943 367

katarina.bodova@martin.sk